

Oud-Heerlen familiaal

Heerlense families in de zestiende eeuw

Robert Southey, een Engelse dichter en prozaïst uit de vorige eeuw, heeft eens gezegd dat de geschiedenis van een of andere gewone familie, hoe nederig ook, over vijf of zes generaties volledig verhaald, een beter beeld kan geven van de toestand en de vooruitgang van de maatschappij dan de meest doorwrochte verhandeling. Op dit thema voortbordurend kan men ook stellen dat de geschiedenis van dorp, stad of streek niet geschreven kan worden zonder kennis van de „gewone” autochtone families. Zij waren er nauw bij betrokken en zijn er mede de dagers van. Aan dit aspect wordt gewoonlijk geen of nauwelijks aandacht besteed.

Een en ander heeft mij ertoe gebracht eens na te gaan welke families in het grijze verleden van Heerlen deel uitmaakten van de inheemse bevolking. Met de invoering van de kerkelijke registers, voorgeschreven door het Concilie van Trente, krijgen we daar wat meer zicht op. De toenmalige Sint Pancratiusparochie, die de plaatsen Heerlen, Nieuwenhagen en Schaesberg omvatte, telde naar ruwe schatting tussen de 200 en 300 families. Vele blijken onderling te zijn vermaagschapt. Het zou te ver voeren al deze families op te sommen, zodat ik mij beperkt heb tot een veertigtal. Hiervan heb ik de beschikbare gegevens beknopt samengevat als volgt:

a. Naast de familienaam worden tussen haakjes oudere spellingsvormen en/of varianten vermeld. Zoals het de lezer wellicht bekend is, lag de schrijfwijze toen nog niet vast. In die tijd hebben we bovendien nog te maken met het verschijnsel der aliasnamen. Het gebruik van een alias (=ook wel genaamd) was vrij normaal. Deze werd meestal om de een of andere reden ingegeven door de volksmond. Soms ook werd de naam verlatijnst. In de kerkelijke registers kan men bepaalde personen afwisselend onder de ene dan weer onder de andere naam aantreffen.

b. Voorgeslacht c.q. afstamming.

c. (Leen)bezittingen. We onderscheiden Keurkeuls leen en Wickrader leen. Leenheren waren respectievelijk de aarstbisschop tevens keurvorst van Keulen en de hertog van Brabant. De Keurkeulse lenen ressorteerden onder de Keurkeulse Mankamer, die haar zetel had in het Manhuis te Heerlen, en de Wickrader lenen onder het Leenhof van Valkenburg, gevestigd te Valkenburg.

d. Beroepen, ambten of functies. - Toentertijd was landbouw met daarnaast veeteelt de hoofdbron van bestaan.

Detail 17de eeuwse kaart van Aegidius Martinii.
(topografische atlas nr. B 10; 1616).

e. Een tot drie gezinnen die in het laatste decennium van de zestiende eeuw te Heerlen of omgeving woonachtig waren.

f. Verklaring van de familienaam.

De meeste namen klinken ons thans nog vertrouwd in de oren. Hoewel er beslist nog directe nazaten dezer families onder ons leven, wijs ik er wellicht ten overvloede op dat eenzelfde naam niet eenzelfde afkomst hoeft te betekenen. Genealogisch onderzoek zal op dit punt uitsluitsel moeten geven.

Aelmans

(Almans, Olmans)

Oorspronkelijk Van Dammerscheidt genant Aelmans. Vermoedelijk bastaardtak van het adelijk geslacht Van Dammerscheidt uit Voerendaal.

Anno 1561 wordt Johan Aelmans „of Dammerschet” vermeld als man van het stockleen (stamgoed) in de Koningsbeemd te Heerlerheide (Keurkeuls leen).

In 1554 en 1591 treffen we ene Nelis Aelmans aan als schepen van de hoofdbank Heerlen.

Gezinnen:

- Jacob Aelmans ∞ Alet Spirtzkens
- Jasper Aelmans ∞ Trijn Beckers
- Aelman Aelmans ∞ Maria Bisschops

Aelmans betekent: zoon van Aelman. Aelman of Alman komt van oudgermaans „athalmana” = man van adel, edel(e) man. Sommigen vaten Alman op als aanduiding van Duitser, omdat de Alemannen het oude grensvolk waren. Zoals meer oergermaanse namen, die niet in verband met een heilige gebracht konden worden, verdween Aelman als niet-christelijke voornaam na het Concilie van Trente uit het zicht.

Beckers

(Becker)

Ene Peter Becker komt reeds voor als schepen in 1498 en 1505. In 1552 werd weer ene Peter Becker aangesteld als onderstadhouder van de Keurkeulse Mankamer te Heerlen; nog vermeld in 1574.

Gezinnen:

- Johan Beckers van Nieuwenhagen ∞ Heekel Tielmans van Schandelen
- Thonis Becker(s), alias Pistor van de Ganzeweide ∞ Fie
- Casparus Beckers ∞ Mechtildis Roebrochs

De oorsprong van de familienaam kan in verband gebracht worden met het beroep van bakker; op z'n Limburgs „becker”. De alias Pistor is daar weer een verlatijnsing van. Vgl. de familienaam Pisters.

Bisschops

(Buschops, Busschops)

Anno 1571 verheft Christianus Bisschops, man van het leenhof Valkenburg, het Crijn Bisschopsleen nabij de Streep onder Schaesberg.

Gezinnen:

- Christianus Bisschops ∞ Trijn Karduwijners (=Cordewener)
- Heyn Bisschops ∞ Griet Huyts
- Lemmen Bisschops ∞ Encken

In het middelnederlands is bisschop een ander woord voor onderwijzer of schoolopziener. De familienaam zou van dit beroep afgeleid kunnen zijn.

Bloem

(Blom, Blommen, Bloom, Blum)

Tegen het einde van de zestiende eeuw verschijnt te Heerlen Gillis Bloem gehuwd met Berbken Baus, alias Pennix. Hij was van elders afkomstig en woonachtig in het gehucht Benzenrade.

Gillis Bloem trad op als gevolmachtigde respectievelijk stadhouder en rentmeester van het adellijk huis Schaesberg.

Clingen

(Clinghen, Klingen)

In het bezit van het Claes Clinghenleen, gelegen in de Vranck (Wickrader leen).

Gezinnen:

- Wilhelmus Clingen, alias Docenus (=schoolmeester?) ∞ Maria Francken
- Claes Clingen, meier (=rentmeester) van Heerlen 1596) ∞ Itgen van Caldenberg uit Berg en Terblijt
- Dionysius Clingen, alias Mercator (=koopman) ∞ Maria van den Hove

Cloot

(Cloet, Cloets, Cloodt, Cloots, Clott, Cloyt)

Herbergiersfamilie, in het bezit van herberg „de Croon” en van herberg „den Helm”, gelegen binnen de walmuren (Keurkeuls leen).

Anno 1570 woonde Thijs Cloot in „de Croon”.

Gezinnen:

- Dierick Cloot ∞ Jenne van der Hallen, zoon van Tijs, in „de Croon”
- Petrus Cloot ∞ Griet Clingen, zoon van Leonard, in „den Helm”

Cordewener

(Cordeweners, Karduwijners)

Gezinnen:

- Jan Cordewener ∞ Maijken Penninx
- Winand Cordewener van Nieuwenhagen ∞ Maria Houtz van

Winthagen

Cordewener komt van „corduanier” = maker van geiteleren schoenen of laarzen; schoenmaker (Frans: cordonnier).

Cremers

(Creemers, Kremers)

Gezinnen:

- Herman Cremers ∞ Mettel Moijses. Matthias Moyses, overleden in 1598, was pastoor te Heerlen.
- Jacob Cremers ∞ Maria

De naam is ontleend aan een beroep. Kremer of Kramer (dialect „krieëmer”) is letterlijk de man met de kraam; marskramer, handelaar.

Cuypers

(Cupers, Kuper, Kuijpers)

Gezinnen:

- Henrich Cuypers ∞ Jenne Dortans
- Leonart Cuypers van Nieuwenhagen ∞ Mettel

Ook deze naam kan worden verklaard uit een beroep. Een kuiper vervaardigde en repareerde alle soorten vaten, tonnen en tobben.

Dautzenberg

(Doetsenberg, Doutzenberg)

Een geslacht dat zeer waarschijnlijk uit Aken of omgeving stamt. Ook al vroeg voorkomend te Eyselshoven, Kerkrade, Simpelveld en Vaals.

In het laatste decennium van de zestiende eeuw bewoonde Willem Dautzenberg, man van het leenhof Valkenburg, als eigenaar het omgrachte stokhuis van het Leufkensleen te Scheid-Schaesberg. Hij was gehuwd met Maria Leufkens van Welten (zie ook Leufkens). Voorts woonde ene Goswin Dautzenberg, gehuwd met Mechtild, op de Lichtenberg.

Debie

(Debeije, Debije, die Beij, Bijen)

Gezinnen:

- Johan die Beij „von gen Scheit” ∞ Trinken

Mogelijk heeft deze familienaam zijn ontstaan te danken aan een bijnaam van een bijenhouder of imker.

Dortans

(Dortant)

In 1479 is al sprake van ene Johan Dortant, schepen van Heerlen. In 1571 verheft Pieter Dortant de hoeve „der Scheidt” te Schaesberg (Wickrader leen).

Gezinnen:

- Petrus Dortans ∞ Joanna Moers, kerkmeester

- Jan Dortans ∞ Wueb Nacken, alias Spirtzkens

Douven

(Dauven, Doeven)

In 1550 was ene Jan Douven, gehuwd met Itgen Hall, „rentmeister ende mitscheffen” der hoofdbank Heerlen. In dat jaar werd hij met Lienart (Cloot?) in die Croene door de hoofdbank Herle afgevaardigd voor het afleggen van de eed van trouw te Brussel aan Philips, prins van Spanje, zoon van Karel V.

Gezinnen:

- Dirck Douven ∞ Neul Clingen, schepen, laatheer van de Geleenhof

- Jan Douven ∞ Giertgen Plum(en), alias van den Hove, schepen

- Jan Douven ∞ Mecken Beckers, gerechtsbode

Wellicht gaat de familienaam terug op een huis of hof. We kennen van oudsher hofnamen als „in die Du(y)ve” en „de Douve” (Merkelbeek).

Eymael

(Eemael, Eijmael, Eijmel, Einmael)

Gezinnen:

- Dierick von Eemael ∞ Maria

- Jan van Eijmel ∞ Elsken Henrichs

Naar mijn mening ligt het alleszins voor de hand dat de bakermat van dit geslacht geassocieerd kan worden met het plaatsje Emael (Eben-Emael), even over de grens bij Maastricht, in de provincie Luik. Het voorzetsel „van” dat geen adellijke betekenis heeft en slechts verwijst naar de plaats van herkomst, valt in volgende generaties weg. De naam zien we na verloop van tijd zelfs verbasterd tot Einmael.

Haenraets

(van Haner, van Hanroet, van Haenroy, van Haenroije, Haanraedts, Haanraets, Hanraets, Hahnraets, Hanraths)

Gezinnen:

- Herman van Hanroet ∞ Neulcken Lochmans

- Geeraert van Haenroy (van Haner) ∞ Heckel

- Jacobus van Haenroije ∞ Maria Deijrcks

Begin zeventiende eeuw is het voorzetsel „van” reeds verdwenen en werd de naam in de huidige spelling geschreven. De oudste schrijfwijze duidt op het gehucht Haanrade onder Kerkrade als plaats van herkomst.

Halkan

(Hallfcan, Halffkan)

Gezinnen:

- Hinrich Halffkan ∞ Catharina Meijsz

„In de Halfkan” is een oude veldnaam te Heerlerheide, waaraan de familie haar naam kan hebben ontleend.

Hall

(Hallen, van der Hallen)

Schoutenfamilie, behorend tot het uit Jülich afkomstige geslacht Von Montebroich genaamd van der Hallen. De stamreeks te Heerlen begint met Diederik van der Hallen, in 1512 vermeld als schout. Hij was gehuwd met een bastaarddochter van Diederik van Pallant wonende op kasteel Terworm en voordien schout. Zie ook Scheijen. Zij bezaten onder meer Terworm, de Vaechshof te Nieuwenhagen, de Hor(r)icherhof op Heerlerbaan, het Edelmanshofken te Vruschemig en het leen op het kerkhof, bestaande uit een huis met een moestuin, gelegen naast de Gevangentoren.

Gezinnen:

- Matthias Hall ∞ Elsken van Beke (Edele juffrouw Elisabeth alias van Beeck), „scholtis tzo Herlen”

Hoff, van den

(van den Hoeff, van den Hooff, van den Houve, van den Hove)

In 1561 ontmoeten we een Hendrik van den Hove, man van de Keurkeulse Mankamer voor het leengoed „in de Lyrp” te Welten.

Gezinnen:

- Joannes van den Hoff ∞ (1) Catharina Severinsdochter Moors, ∞ (2) Maria Lenarts. Verheft op 30 oktober 1587 het Coenenleen (Haambeuk-Heerlerbaan) Secretaris en vervolgens in 1592 luitenant-voogd van de hoofdbank Heerlen.

- Alexander van den Hoff (broer van voorgaande) ∞ Anna Lenarts. Vermoedelijk waren zij verwant aan de Van den Hoves, breukmeesters en luitenant-drossaards van het land van Valkenburg.

Hulsberg genaamd Schaloen, van

Adellijk geslacht. In het bezit van het adelijk huis de Doom te Welten, bestaande uit een omgracht herenhuis en de bouwhoeve „Ter Straeten”. De Doom werd bewoond door jonker Johan van Hulsberg genaamd Schaloen, gehuwd met Margaretha Grein van Nedersteyn. Zie ook Vijgen.

Jongen

(Jonghen, Jungen)

In het bezit van het „Berselshofken” gelegen in de Koningsbeemd, nabij de kluis en de hof van Beersdal. Anno 1565 op St. Andriesdag verheven door Claes Jongen voor zich en de zijnen (Wickrader leen).

Gezinnen:

- Lenaert Jonghen ∞ Maria van Roebroeck

Keibets

(Kebets, Keijbets, Keibeck)

De oudste bekende naamdrager — Vaes an den Kebet — wordt vermeld in 1589, gehuwd met Lysbet. „An den Kebet” is waar-

schijnlijk een oude veldnaam, die ik echter (nog) niet heb kunnen localiseren.

Naar analogie van de eveneens aangetroffen vermelding „Aen ghene Keibeck” is de familienaam Keibeck gevormd.

Leufkens

(Leufgens, Loeffkens)

Aftakking van het geslacht Van Anstel, vrije grootgrondbezitters onder Kerkrade, die zich in de vijftiende eeuw Leufkens zijn gaan noemen. Takken te Merkstein, Hopel-Kerkrade en Welten-Heerlen. Zie ook Dautzenberg.

Gezinnen:

- Nicolaus Leufkens van Welten ∞ Ida Spiertskens van Spekholz
N.B. Aftakkingen gepaard gaande met naamswisselingen kwamen in die tijd nog regelmatig voor.

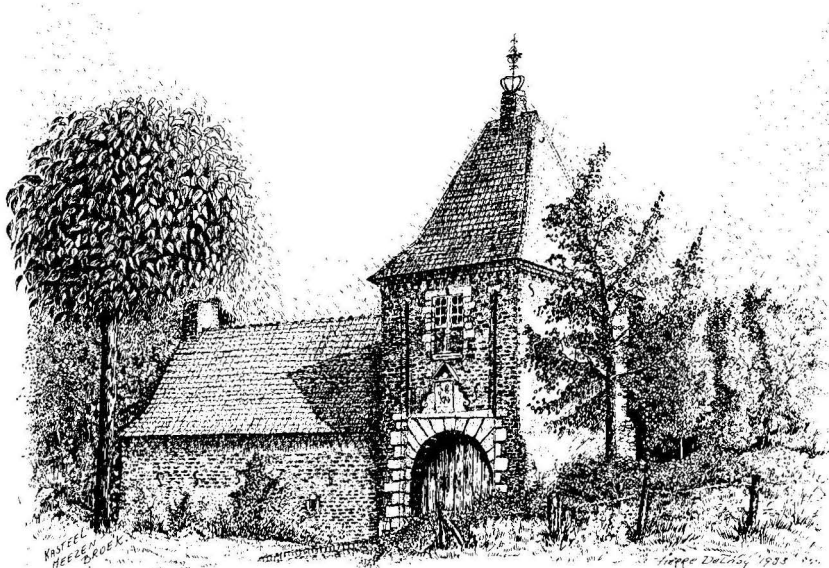
Merckelbach

(Merkelbach, Merkelbag, Merkelbeich)

Aftakking van de Huyns van Amstenrade. De eerste naamdrager, Reyner Huyne von Merckelbeich, alias van Amstenrade, werd in 1374 beleend met het huis Merkelbeek.

Een linie van de Merckelbachs bekleedde hoge bestuurlijke functies in dienst van het adellijk Rijnlands geslacht Van Pallant, onder meer als rentmeesters te Wittem.

Stamvader van een Heerlense tak is Carcellius Merckelbach, anno 1600 secretaris (griffier) van de Keurkeulse Mankamer te Heerlen.

Moonen

(Moenen)

Een stamreeks begint met Thomas Moenen vóór 1563 gehuwd met Christyne, natuurlijke dochter (bastaard) van Cortenbach. Hun kleinzoon, eveneens Thomas geheten, is later pachter van de kasteelhof Meesenbroek.

In de familienaam zit waarschijnlijk de voornaam (Si)Moen verscholen, met de tweede-naamvalsform op „en”. In het dialect spreken we van Moeënen.

Moors

(Moers, Mors)

In 1571 verheft Jacob Moers de hof Prickenscheid onder Nieuwenhagen (Wickrader leen).

Ene Peter Moers was schepen van Heerlen in 1590 en 1593.

Gezinnen:

- Geraet Moers van Nieuwenhagen ∞ Enneken Dortans

Het is best mogelijk dat de wieg van deze familie in de plaats Moers (Nordrhein-Westfalen) gestaan heeft.

Nesschen, van den

(Van den Esschen, Eysschen)

Bastaardtak van het adelijk geslacht Van Cortenbach uit Voerendaal. Genaamd naar het goed Ten Esschen, waarmee ze reeds in de dertiende eeuw waren beleend (Keurkeuls leen).

Een bekende naamdrager was Laurentius van den Nesschen, in 1519 schepen te Heerlen en onderstadhouder van de Keurkeulse Man-kamer. Hij was gehuwd met Mechtell van Rodenbroich.

Gezinnen:

- Gijs van den Nesschen ∞ Treu Sleijpen

- Jan van den Nesschen ∞ Mecken Moenen

Deze familie is rond 1750 te Heerlen uitgestorven.

Reumkens

(Roemgens, Roemkens, Römgens, Römken)

Gezinnen:

- Peter Roemkens ∞ Catharina

- Heintgen Roemkens van der Scheidt ∞ Maria Cordewener, kerkmeester

De familienaam hoort waarschijnlijk bij een voornaam. Hij is naar mijn mening ontstaan uit Ro(e)mke, een verkorte vorm van Romuald of Rombout.

Roebroeck

(Robroek, Robroeks, Roebroek, Roebroeks, van Rodenbroeck, van Rodenbroich)

Uit een oorkonde gedateerd 4 juli 1383 blijkt dat Simon Huen

(Hühne) van Rodenbroeck (Rodenbroich) het gelijknamige huis en leen gelegen de Heerlerheide in bezit had (Keurkeuls leens). Hij was tevens leenman van Brabant vanwege het leen „Ter Hoeven”. Hij zegelt met het St. Andrieskruis.

In 1561 ontvangt Gillis van Rodenbroich, schepen van Sittard, na de dood van zijn vader ook Gillis genaamd, huis, hof en aanhorigheden van Rodenbroich. Hij was gehuwd met Noelken Hoefnagels van het Hoefnagelsleen op de Lichtenberg te Schaesberg.

Gezinnen:

- Gillis van Rodenbroeck ∞ Margaretha van Morimez

De in deze familie traditionele voornaam Gillis, is een uit het Frans overgenomen vorm van Aegidius. Het stamhuis — een oude waterburcht — in de volksmond „het Leyenhoës” geheten, werd in 1918 afgebroken.

Roosenboom

(Roosbaum, Roosboom, Rosenboom)

Gezinnen:

- Goert Roosboom ∞ Mayken Alerts

- Wilhelm Roseboom ∞ Mayken Lammerts te Vruschenbroek (= Vruschemig), kerkmeester

De familienaam zou kunnen worden verklaard uit een huis-of hofnaam: „zum Rosenbaum” bijvoorbeeld.

Schaesberg, van

Adellijk geslacht. Heren van Schaesberg en residerend op het kasteel aldaar. Eind zestiende eeuw bewoond door jonker Frederik van Schaesberg, in 1592 gehuwd met Maria van Binsfeld. De Van Binsfelds bezaten de grote hof Benzenrade. Zie ook Bloem.

Schaesberg-Strijthagen, van

Adellijk geslacht, zijlinie van de Van Schaesbergs. Heren van Strijthagen. De toenmalige kasteelheer was jonker Michael van Schaesberg-Strijthagen, gehuwd met Agnes van Eynatten, erfvrouw van Nyswiller.

Scheijen

(Tzijen, Schaijen)

De oudst bekende naamdrager is Jan Tzijen, afkomstig van Beek. Hij was in 1537 schout van Heerlen en beleend met Overste Worm (Wickrader leen). Zijn echtgenote was een bastaarddochter van Diederik van Pallant van kasteel Terworm. Zie ook Hall.

Gezinnen:

- Jan Schaijen „van der Worm” ∞ Maria

De familienaam kan worden gerangschikt onder de categorie moedersnamen en is afgeleid van Tzij, een oud-dialectische vorm van Lucia.

Schils

(Scheijlens, Scheijls)

De stamreeks begint met Claes Scheijlens „op die Weghscheyt” (=scheiding der wegen), ongeveer ter hoogte van het huidige kruispunt Valkenburgerweg/Geleenstraat. Hier kruisten elkaar de handelswegen Maastricht-Heerlen en Aken-Sittard. Op dit punt werd tol geheven als bijdrage voor het onderhoud der wegen. Dit „weggeld” werd verpacht. Als pachter wordt voornoemde Claes reeds in 1560 vermeld.

Gezinnen:

- Jasper Schils ∞ Meyken Moenen, pachter van het weggeld.

De familienaam is ontstaan uit een voornaam, en wel uit een Duitse vorm van Aegidius: Scheilen, Scheilgen, Schilgen.

Spelthaen

Gezinnen:

- Lemmen Spelthaen ∞ Griet Pennincx

- Tijs Spelthaen ∞ Beel Sceperjans

- Heinrich Spelthaen ∞ Maria Robroeck

In het middelnederlands is „spelthaen” een ander woord voor sprinkhaan.

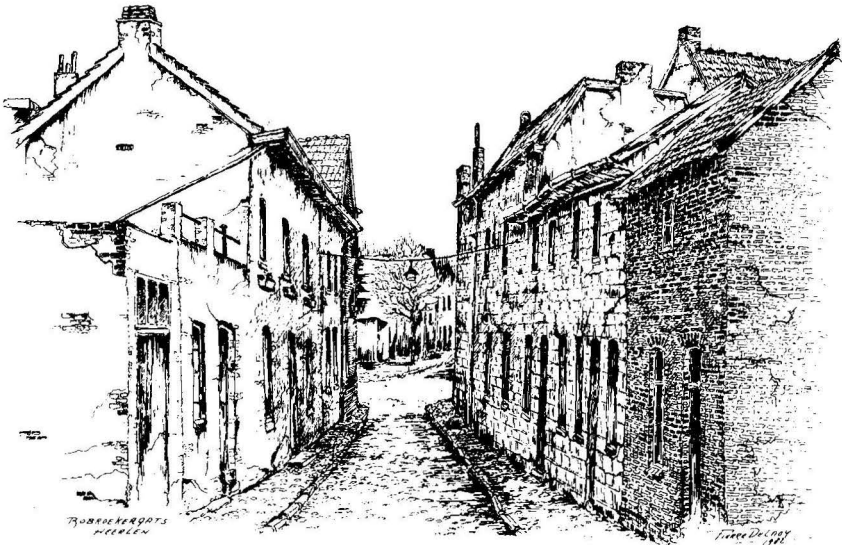
Spiertz

(Spirtz, Spirtsgens, Spirtzkens)

Gezinnen:

- Lenaert Spirtzkens ∞ Jenne Pricken

- Henrich Spirtzkens ∞ Mecken Wetzels

- Reijner Spiertz (Spirtsgens) ∞ Eva Plum (Pluym, Plumen), pachter kasteelhof Strijthagen te Welten.

We treffen vorengenoemd echtpaar in de kerkelijke registers ook aan als Reijner Strithagen ∞ Eva van den Hove. De aliasnaam ontleende men dus aan de hof waarop het gezin woonde. Soms raakte een aliasnaam zo ingeburgerd dat ze de eigenlijke naam verdrong.

Sijstermans

(Seistermans, Sistermans)

Gezinnen:

- Joannes Sijstermans ∞ Catharina

- Laurentius Sistermans ∞ Adriana van den Esschen, kerkmeester Oorspronkelijk Sichtermans. Sichten = maaien. Een zichter is iemand die koren maait met een zicht, gelijkend op een zeis.

Voragen

(Vorage, Voraetzen, Vraetzen, Voragien)

In 1537 verheft Leonard Voragien hoeve de Vranck voor zijn zoon Jan. (Wickrader leen)

Gezinnen:

- Peter Vraetzen ∞ Greyt Malmemir

- Matthias Vraetzen ∞ Maria Hanraets

Waarschijnlijk een familie van Waalse origine. Synoniem met namen als Fouarge en Fourage. Fouarge is Waals voor smederij.

Sommige namen, vooral afkomstig uit een ander taalgebied, werden door de volksmond af en toe zo verbasterd dat de oorspronkelijke vorm dikwijls niet meer te herkennen valt.

Vreuls

(Freuls, Froels, Fruls, Vrols, Vruls)

In 1545 was ene Lenart Vrols leenbezitter van hoeve Caldenborn of Klein Caumer (Wickrader leen).

Gezinnen:

- Lenart Vreuls ∞ Berbken Paeskens

- Nelis Froels „auf dem Boeck” (= Op den Bok te Heerlerheide) ∞ Meijken Lindeloofs

Vijgen

(Figen, Fijgen, Fijghen, Feygen, Veijgen, Veijghen, Viegen, Vige, Vigen, Vijghen)

De stamreeks begint met Peter Vijgen den alden (1526—1610), schepen van de hoofdbank Heerlen en stadhouder van de laathof van het adelijk huis de Doom te Welten. Zie ook Van Hulsberg genaamd Schaloen.

Gezinnen:

- Peter Vijgen der Jonghe ∞ Fy Roebroeck

- Jan Vijgen ∞ Lisken Roijen

- Matthijs Vijgen ∞ Agnes Coenen, alias Meelcops, laat van de hoeve achter Schandelen gelegen. De Vijgens hebben eeuwenlang in Schandelen gewoond. De Vijgenweg aldaar is naar deze familie vernoemd.

De familienaam is ontleend aan een verkorte- en verkleinvorm van Sophia: Fij-gen, Fey-gen, Fie-gen.

N.B. Zoals de lezer zal hebben opgemerkt, werden familienamen niet alleen gevormd uit de voornaam van de (stam)vader, maar soms ook uit die van de (stam)moeder.

Wetzels

(Wetzelers)

Gezinnen:

- Geeraert Wetzelers ∞ Jenne Muters

- Herman Wetzels ∞ Petronella Hoetz

De oorsprong en het ontstaan van deze familienaam kan worden verklaard uit: a. Wetzal, een oude vorm van Werner, of b. Wetzler = Wetzlar, een plaats aan de Lahn in Duitsland.

Voornamen

Van de in dit artikel voorkomende dialectische- of verkorte vormen (roepnamen), volgt hieronder een lijstje met de daarbij behorende doopnamen. Oude Germaanse namen werden door de pastoors vaak omgedoopt in een christelijke naam.

Mannelijke

Claes	- Nicolaus
Crijn	- Quirinus
Diederik	- Theodoricus
Dierick	
Dirck	
Gielis	- Aegidius
Gillis	
Goert	- Godefridus
Goswin	- Goswinus
Gijs	- Gisbertus
Henrich	- Henricus
Heyn(tgen)	
Hinrich	
Jasper	- Casparus
Lemmen	- Lambertus
Lena(e)rt	- Leonardus
Lens	- Laurentius
Merten	- Martinus
Nelis	- Cornelius

Vrouwelijke

Alet	- Aleidis
Beel	- Sibilla
Berbken	- Barbara
En(c)ken	- Anna
Enneken	
Fie	- Sophia
Fij	
Giertgen	- Gertrudis
Gret	- Margaretha
Greyt	
Griet(chen)	
Heckel	- Helena
He(e)kel	
Itgen	- Ida
Jenne	- Jo(h)anna
Lisken	- Elisabetha
Lysbet	
Maijken	- Maria
Mecken	

Nellis		Meijken	
Reijner	- Reinerus	Mettel	- Mechtildis
Thonis	- Antonius	Neul(cken)	- Cornelia
T(h)ijs	- Matthias	Noelken	
Vaes	- Servatius	Treu(tgen)	- Gertrudis
		Trinken	- Catharina
		Trijn	
		Wueb	- Walberta of Walburga

Jos Crott

Geraadpleegde bronnen en literatuur

AGH:

Kerkelijke registers Sint Pancratiusparochie Heerlen, 1588-1600.

Genealogische dossiers: Bloem - Cloodt - Dautzenberg - Dortans - Esschen, van den - Eymael - Hall - Hulsberg gen. Schaloen, van - Jongen - Keijbets - Leufkens - Merkelbach - Moonen - Moors - Roebroek - Rosenboom - Schaesberg, van - Schils - Vorage - Vreuls - Vijgen.

Collectie Horst. Genealogische verzamelingen.

Beaujean, H.A., Schetsen uit de geschiedenis van Heerlerheide, 1975.

Corten, Alb., Kwartierstaten en genealogische aantekeningen betreffende enige Limburgse Jezuiten en hun familie, in: De Limburgsche Leeuw 1959/60, blz. 26-40.

Crassier Louis, baron de, Dictionnaire historique du Limbourg Néerlandais de la période féodale à nos jours, in: PSHAL 68(1932), blz. 155-182 (Heerlen); idem 70(1934), blz. 163-168 (Schaesberg).

Crott, J.H., Doop- en roepnamen voorkomend in Limburg, 16e-18e eeuw, in: LTG 1977, blz. 17-20.

Crott, J.H., Tussen Pasen en Nieuwjaar. Genealogie van het geslacht Vijgen. Heerlen 1978.

Dohmen, H.W.J., Heerlense schouten, in: LvH 1962, blz. 73-75 en 101-107.

Doppler, P., Stadhouders en leenmannen der Keurkeulse Mankamer te Heerlen, in: Msg 1922, blz. 76-77.

Habets, Jos., Valkenburgsche Leenen onder Heerlen, genaamd de leenen van Wickrade, in: PSHAL 22 (1885), blz. 145-236.

Hennen, Louis en Peters P., Stamtafel familie Merckelbach, Heerlen 1937.

Heusch, Anton, Lehnregister der Kurkölnischen Mannkammer zu Heerlen, in: ZAGV 7 (1885), blz. 302-306.

Hoeberechts-Roebroek, H.M.H., Genealogie der familie Roebroek, met een inleiding van Dr. D. Sassen, in: PSHAL 1934, blz. 31-88.

Hommerich, L. van, Bijdrage tot de geschiedenis van het huis Roebroek (Rodenbroich) te Heerlerheide, in: LvH 1966, blz. 20-29.

Horst, Jo., Het huis de Kroon en zijn bewoners, in: LvH 1951, blz. 60-62.

- Horst, Jo., Uit de historie der oude huizen te Heerlen. Het huis genaamd „den Helm“, in: LvH 1952, blz. 15-21.
- Horst, Jo., De Heerlense familie Roebroek, afstammend van een oud adellijk geslacht, in: LvH 1954, blz. 13-18.
- Jongeneel, J., Dorpsspraak van Heerle, met taal- en geschiedkundige inleiding en bijlagen, Heerlen 1884.
- Kr(ekelberg), Gerh., De familienaam Moenen, Moonen, Mohnen, in: Msg 47 (1927), blz. 34-35.
- Leufkens, Dr. F.J., Genealogie van het geslacht Anstel, z.j.
- Lindelauf, W., Het Manhuis te Heerlen, in: LvH 1956, blz. 101-108.
- Peters, P.J.M., Wandelingen in en om Heerlen met geschiedkundige aantekeningen, Heerlen 1917.
- Peters, P., Uit Heerlens verleden (Familie Schils), in: Msg 48 (1928).
- Peters, P., De bestuurders van Heerlen, in: Jubileumuitgave V.V.V. 1936, blz. 176-185.
- Roebroek, M.P.J.G., Genealogie van de familie Roebroek (1498-1604), in: LTG 1980, blz. 7-10.
- Venne, J.M. van de, A.Th. Bloem en Dr. Th.F. Bloem, Genealogie der familie Bloem (met wapen) uit Heerlen, z.j.
- Verdam, J., Middelnederlandsch handwoordenboek.

Kasteel Puth en een altaarbeneficiekwes- tie in Voerendaal (1658)

Altaarbeneficies in het algemeen

Tussen 1474 en 1555 treft men in de kerk van Voerendaal vier altaren aan waaraan beneficies verbonden zijn¹. Dit wil zeggen dat er een kerkelijke verplichting aan vastzit die blijvend is begiftigd met inkomsten uit wereldlijke goederen, bijvoorbeeld landerijen. De bezitter van het beneficie is de rechtmatige vruchtgebruiker van deze goederen². In ruil voor de genoemde materiële revenuen vervult de bezitter religieuze verplichtingen in die zin dat hij op bepaalde vastgestelde dagen aan dit altaar een mis opdraagt. Altaarbeneficies rekent men tot de lagere beneficies, de zogenaamde *beneficia minora*, omdat er geen jurisdictie aan verbonden is. Dit soort beneficies noemt men ook wel *beneficia simplicia*, omdat er zelfs geen residentieplicht aan vast zit, zodat de beneficiant niet eens in de plaats van het beneficie hoeft te wonen en dus de verplichtingen aan iemand anders kan overdragen. Onder de bezitters van dergelijke beneficies treft men dan ook vaak studenten aan die elders studeren maar uit de beneficieopbrengsten in hun levensonderhoud voorzien³. Zo ook in Voerendaal waar in 1536/37 het altaar van het Heilig Kruis wordt toegewezen aan magister Egidus van der Blockerie, die in Leuven burgerlijk recht studeert⁴. In 1673 bezit Joannes Meyers dit beneficie, een priester die filosofie studeert⁵.

De oprichting van kerkelijke beneficies is de taak van de kerkelijke overheid⁶. Bij altaarbeneficies geschiedt dit door de bisschop of zijn plaatsvervanger. De voorwaarden die de Kerk aan een dergelijke oprichting stelt zijn:

- a. Er moet behoefte aan een dergelijk beneficie zijn.
- b. Er dient een blijvend en toereikend levensonderhoud aan verbonden te zijn.
- c. Allen die in de oprichting van het beneficie geïnteresseerd zijn dienen van te voren gehoord te worden.

De initiatiefnemer tot een beneficie is meestal een leek. Als patroon van de stichting kan hij ook nog voorwaarden stellen ten aanzien van de wijze waarop het ambt vervuld dient te worden —bijvoorbeeld de dagen waarop de mis gelezen moet worden — alsmede ten aanzien van de persoon. Het patronaatsrecht houdt dan ook meestal in dat de wereldlijke heer -ook wel schenker of collator genoemd- een persoon kan voordragen aan het kerkelijk gezag⁷.

De bisschop kan de stichting slechts weigeren op grond van kanonieke beletselen. Vandaar dat er vóór de oprichting altijd eerst een afkondiging plaats vindt om iedereen de gelegenheid te geven eventuele beletselen naar voren te brengen.

Voorts stelt de Kerk ook voorwaarden aan de bezitter van het

beneficie. Als algemene eis wordt gesteld dat hij priester moet zijn of binnen een voorgeschreven termijn de hiertoe noodzakelijke wijdingen zal ontvangen. Een priester-ervanger kan in de tussentijd zolang zijn taak waarnemen⁸. Verder moet de kandidaat minstens 20 jaar zijn, hoewel er gevallen bekend zijn waarin zelfs aan zeventarigen dispensatie is verleend. Men zou hieruit kunnen afleiden dat sommige ouders zich al vroeg wilden verzekeren van een behoorlijk inkomen voor hun zonen. De eis van een toekomstig priesterschap heeft men daarbij klaarblijkelijk op de koop toe genomen. De overige kerkelijke voorwaarden hebben betrekking op het zedelijk gedrag, de opleiding en het feit dat de kandidaat geen kerkelijke straf mag zijn opgelegd⁹.

De goederen die strekken tot levensonderhoud van de beneficiëdrager zijn voor eeuwig aan het altaar verbonden. Alleen als het beneficie komt te vervallen, komen de goederen vrij en kan het kerkelijk gezag er anderszins over beschikken. De volgende materiële zaken kunnen zoal aan een altaarbeneficie verbonden zijn:

1. Het bezit of het vruchtgebruik van roerende en/of onroerende goederen.
2. Blijvende verplichtingen te voldoen door families, de staat of de gemeente.
3. Giften van gelovigen, die wel op schrift gesteld zijn, maar vrijwillig worden voldaan.

De formele installatie (*institutio verbalis*) van de beneficiant vindt plaats in de bisschopsstad. Ze wordt voltrokken door de vicaris-generaal in aanwezigheid van twee getuigen¹⁰. Wordt de benoeming door een tegenkandidaat betwist, dan stelt deze een aanklacht op waarin hij de naam van de bezitter aangeeft, de tijd vermeldt dat de aangeklaagde het beneficie eventueel al in bezit heeft en de redenen noemt waaruit de onrechtmatigheid van het bezit moet blijken¹¹. Zolang de beneficiant de steun van de rechtmatige patroon geniet, zal het moeilijk zijn hem te ontslaan. Dit kan alleen als er sprake is van verwaarlozing van de plichten die aan het beneficie verbonden zijn.

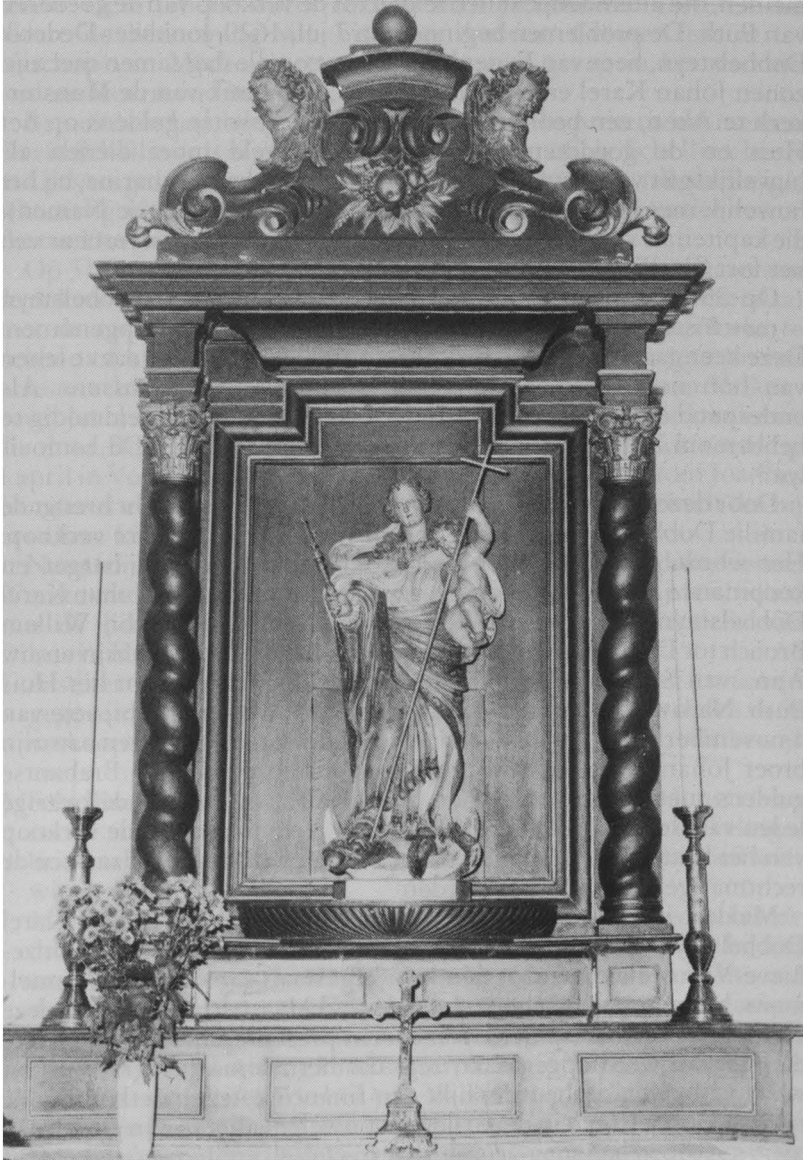
De werkelijke installatie (*institutio realis*) geschiedt steeds in de plaats van het beneficie. In de regel wordt de nieuweling geïnstalleerd door de gevolmachtigde deken of pastoor. Bij deze gelegenheid worden ook de voor het beneficie benodigde ornamenten overhandigd.

Het beneficie van het Onze-Lieve-Vrouwe-altaar in de kerk van Voerendaal

Over de stichter en stichtingsdatum van dit beneficie is nog weinig bekend. Omdat de bezitter van het Huis Puth er de patroon van is, mag men aannemen dat één der heren van dit kasteel de stichter moet zijn. De oudste aanwijzingen hiervoor gaan terug tot de 16de eeuw en zijn te vinden in de beneficielijsten van de landdekenaten

Susteren, Maaseik en Wassenberg 1474-1555¹².

Van de inkomsten die aan dit altaar verbonden waren, zijn drie overzichten bekend: één uit 1550, één uit 1609 en één uit 1632¹³. Vooral het overzicht uit 1609 somt een enorme hoeveelheid erfgronden, erfpachten en goederen op uit de hele omgeving. Men kan hieruit concluderen dat het beneficie van het Onze-Lieve-

Vrouwe-altaar voor behoorlijk wat inkomsten zorgde, reden waarom er in 1658 door de verschillende kandidaten niet zonder meer van afgezien werd.

Wie bezit nu eigenlijk kasteel Puth? In het begin van de 17de eeuw is het antwoord op deze vraag niet moeilijk: kasteel Puth is dan in handen van de familie Dobbelseyn van Doenrade¹⁴. Door bekende en onbekende oorzaken geraakt deze familie in financiële problemen, die uiteindelijk zullen leiden tot de verkoop van de goederen van Puth. De problemen beginnen op 7 juli 1629. Jonkheer Dederik Dobbelseyn, heer van Eynenburg, neemt op die dag samen met zijn zonen Johan Karel en Willem Dederik, kanunnik van de Munsterkerk te Aken, een bedrag op van 13.000 Brabantse guldens op het Huis en de goederen van Puth¹⁵. Het geld moet dienen als huwelijksgift voor hun dochter, respectievelijk zus, Catharina, bij het huwelijk met Jean de Lamoulye, heer te Thon (provincie Namen), die kapitein is van een compagnie Duitsers en tevens gouverneur van het fort Sint Etienne.

Op 29 januari 1631 wordt er door de gebroeders Dobbelseyn —met instemming van hun vader — opnieuw geld opgenomen. Deze keer gaat het om een bedrag van 1000 goudgulden, dat ze lenen van hun neef jonkheer Jan Godart van Vos te Brunssum. Als onderpand dient de hoeve Puth. De broers blijken het geld nodig te hebben om zich te accommoderen met hun schoonbroer De Lamoulye¹⁶.

Door deze zware hypotheeken in moeilijkheden gebracht brengt de familie Dobbelseyn het Huis op 4 april 1650 in openbare verkoop. Het wordt gekocht door Nicolaas Ruland (Roelants), burger en koopman te Aken. Nog geen twee maanden later nemen Johan Karel Dobbelseyn en genoemde Ruland 2000 patacons op bij Willem Brouch tot Durweis, ritmeester in dienst van de keizer, en zijn vrouw Anna van Swartzenberg. Tot onderpand dient wederom het Huis Puth. Nadat de kanunnik Willem Dederik Dobbelseyn bij acte van 4 november 1651 zijn ouderlijk erfdeel heeft overgedragen aan zijn broer Johan Karel en wel tegen een lijfrente van 400 Brabantse guldens met als onderpand de hoeve Puth, ratificeren de overige leden van de familie Dobbelseyn op 13 november 1657 de verkoop van het kasteel en de goederen aan Nicolaas Ruland die daarmee de rechtmatige eigenaar is geworden¹⁷.

Midden in deze financiële beslommingen heeft Johan Karel Dobbelseyn op 10 augustus 1641 het patronaatsrecht van het Onze-Lieve-Vrouwe-altaar voor één keer afgestaan aan Johannes Bemelmans, burger en oud-schepen van de stad Maastricht, d.w.z. dat deze één keer de rector van het altaar mocht presenteren. Hoewel de acte die hiervan werd opgemaakt, zegt dat het allemaal „...gratis en bij wijze van gift...” gebeurde, lijkt een financiële tegemoetkoming de familie Dobbelseyn in deze tijd niet onwelgevallig te zijn geweest¹⁸.

Wie presenteert in 1658 de nieuwe beneficiant?

Nog geen half jaar na de ratificatie van de verkoop van de goederen van Puth overlijdt op 23 maart 1658 de zittende beneficiant van het Onze-Lieve-Vrouwe-altaar, Ulricus van Blitterswyck gen. Passart. Het probleem dat nu ontstaat laat zich gemakkelijk raden: zowel Nicolaas Ruland als Johannes Bemelmans denken een nieuwe kandidaat te mogen presenteren aan de vicaris-generaal te Roermond. Deze functie wordt bekleed door Jacobus van Oeveren die sedert de benoeming van bisschop Andreas Creusen tot aartsbisschop van Mechelen tevens het hoogste gezag in het vacante bisdom Roermond bezit¹⁹.

Bemelmans handelt het meest voortvarend en presenteert meteen David Schellinx als zijn kandidaat voor het beneficium. Schellinx heeft in Leuven gestudeerd en werd op 9 februari 1640 als minderjarige, afkomstig uit het land van Valkenburg, ingeschreven onder rector Petrus Dorlix van Zonhoven, een medicus²⁰.

Op 31 maart reeds laat Jacobus van Oeveren een brief uitgaan aan de deken van Valkenburg en de pastoor van Heerlen of Voerendaal met de opdracht Schellinx te installeren na eerst onderzocht te hebben of zijn opleiding toereikend is en of hij de tonsuur en het priesterschap heeft ontvangen. Wetende dat de deken van Valkenburg, Joannes Weustenraedt²¹, een oom is van zijn tegenkandidaat die door Ruland wordt gepresenteerd, laat Schellinx zich reeds op 1 april in Voerendaal installeren door de plaatselijke pastoor Joannes Honsaeus en ontvangt kelk, missaal en overige ornamenten die bij het Onze Lieve Vrouwe-altaar horen.

Natuurlijk dient Ruland nu ten gunste van zijn kandidaat, Gerard Weustenraedt²², een aanklacht tegen deze installatie in bij de officiaal van de bisschoppelijke rechtbank te Roermond, Hendrik van Dilsen²³. Hierin stelt Ruland/Weustenraedt:

1. Als het patronaatsrecht al in 1641 aan Bemelmans zou zijn gegeven, dan had daar melding van gemaakt moeten worden in de verkoopakte van november 1657. Dit is niet gebeurd. Als bewijs citeert hij de belangrijkste zinnen uit de akte.
2. Schellinx heeft eerst bij Ruland gesolliciteert naar de functie van rector van dit beneficium en heeft zelfs de deken om aanbevelingsbrieven gevraagd. Hieruit blijkt dat hij dus drommels goed wist wie de ware patroon was.
3. Mijnheer Dobbelsteyn zelf heeft weinig waarde gehecht aan de donatie van zijn patronaatsrecht, want enige jaren nadat hij het aan Bemelmans zou hebben gegeven, gaf hij datzelfde recht voor datzelfde altaar en eveneens voor slechts één keer aan Henricus Boenarts, burger van Maastricht. Hoewel deze dus nauwelijks enige reële verwachting kan koesteren, begint hij een proces bij de ketters voor het feodale hof van Valkenburg ten gunste van zijn zoon van slechts 8 of 9 jaar oud²⁴.
4. Ook heeft Schellinx de deken en de vicaris-generaal bedrogen door

te zeggen dat er gevaar bestond dat de ketters iemand in genoemde kerk zouden aanstellen.

5. Evenmin klopt het dat de deken afwezig was. Schellinx werd door de pastoor van Voerendaal geïnstalleerd, waarbij men bewust de deken passeerde die op diezelfde dag in het lijkenhuis dichtbij de kerk was.

De officiaal wordt gevraagd Weustenraedt op te roepen om een en ander te kunnen toelichten.

Op 5 april 1658 schrijft de vicaris-generaal (waarom hij?) een brief aan David Schellinx met de oproep om op 13 april 's-zaterdags na Passiezondag om 11 uur vóór de middag voor de officiaal te verschijnen om zich tegen deze klachten te verdedigen. Petrus Beucken, koster in Klimmen, trekt er op 8 april op uit om de brief te bezorgen. Hij gaat eerst naar Alsdorf, waar Schellinx woont, maar treft hem niet thuis. Vervolgens gaat hij naar Oidweiler waar hij resideert maar vindt hem ook hier niet. De koster is dan genoodzaakt de brief aan zijn oomzeggende nicht en huishoudster te overhandigen, die belooft hem aan Schellinx te zullen geven. Twee getuigen (Jan Wulles en Claes Penris) zijn bij de overhandiging aanwezig.

Op 13 april verschijnt een zekere Thomas Bordels voor de officiaal en vraagt namens Schellinx een kopie van de aanklachten²⁵. De officiaal staat hem deze toe en stelt als termijn voor het antwoord vast de eerste zitting na Pasen. Op 4 mei dient de kwestie weer voor het officialaat. Schellinx is niet komen opdagen evenmin als z'n advocaat (?) Bordels. Cruijtsancker die de functie bekleedt van promotor, (hetgeen volgens Habets²⁶ te vergelijken is met officier van justitie, maar die hier optreedt namens Weustenraedt) vraagt — evenals hij op 13 april heeft gedaan — Schellinx uit te sluiten van het geven van antwoord. De officiaal maant Schellinx uiterlijk de tweede zitting die volgt het antwoord in te diene op straffe van uitsluiting. Dat antwoord komt er voorlopig nog niet, zodat Cruijtsancker op 1 juni nogmaals vraagt om af te zien van de verdediging van Schellinx en hij deze bij verstek ervan beschuldigt het beneficie slechts door middel van list te hebben verkregen. Zijn aanstelling moet daarom nietig verklaard worden en Gerard Weustenraedt, die door de ware collator is gepresenteerd, moet worden benoemd. De officiaal geeft Schellinx wederom twee zittingen de tijd om zijn verweer in te dienen. Zo niet dan vervalt zijn kans. Het antwoord wordt uiteindelijk toch overhandigd op 5 juni door Bordels²⁷. Schellinx zegt allereerst dat Ruland bij de koop van de goederen van Puth natuurlijk nooit méér gekregen kan hebben dan wat de familie Dobbelseyn op dat moment te vergeven had. Dit wil zeggen: het Huis Puth minus voor één keer het patronaatsrecht over het Onze-Lieve-Vrouwe-altaar. Een kopie van de donatie van het patronaatsrecht door Johan Karel Dobbelseyn op 10 augustus 1641 aan Johannes Bemelmans moet zijn bewering kracht bijzetten. Verder

zegt Schellinx dat de deken wel afwezig was, toen hij aangesteld moest worden. Bovendien is het nogal logisch dat hij zich niet door de deken van Valkenburg wilde laten installeren, omdat die natuurlijk zijn neef Gerard Weustenraedt steunt. Schellinx vindt het belachelijk dat Weustenraedt beweert dat hij de vicaris zou hebben bedrogen. Er was wel degelijk gevaar dat door uitstel de kettters een eigen persoon zouden aanstellen, iets wat ze al overwogen²⁸. Kortom: Schellinx vindt de aanklacht van Weustenraedt niet ontvankelijk en vraagt de officiaal te worden vrijgesproken. De officiaal geeft de eisende partij (Weustenraedt) een kopie van Schellinx antwoord en bepaalt dat ze haar repliek op de eerste zitting na Pinksteren moet houden.

Pas op 25 september wordt de zaak voor het officiaalaat voortgezet, maar nu is Weustenraedt in gebreke gebleven. Hoewel Bordels vraagt hem uit te sluiten van de mogelijkheid tot repliek, geeft de officiaal ook Weustenraedt nog 10 dagen hiertoe de tijd.

Wat er daarna gebeurd is, blijft (voorlopig) ongewis. Het geschil tussen Schellinx en Weustenraedt komt in de archieven van het officiaalaat niet meer voor. Des te merkwaardiger is het in hetzelfde archief op 13 november 1658 te lezen dat een tot nu toe onbekende persoon Joannes Bettonville alias Swennen, wordt gepresenteerd voor het altaarbeneficie. In zijn naam overhandigt een zekere Meyer de officiaal in een proces tegen alle overige pretendentes de originele brieven die in de kerk van Voerendaal zijn afgekondigd en die zijn wettige kandidatuur moeten aantonen. Aangezien de gedaagden niet zijn opgekomen, vraagt hij de aanstellingsbrieven te mogen ontvangen. Inderdaad verleent de officiaal hem deze brieven, zodat Joannes Bettonville de nieuwe rector van het Onze-Lieve-Vrouwe-altaar in Voerendaal is²⁹. Wie hem gepresenteerd heeft wordt niet vermeld. In ieder geval moet Schellinx inmiddels ontslagen zijn of zich hebben teruggetrokken, bijvoorbeeld omdat hij elders een beneficie heeft verworven.

H.J.M. Franssen.

NOTEN:

1. G. Juten, Beneficiënlijsten in de landdekenaten Susteren, Maeseyck en Wassenberg, 1474—1555, in PSHAL 61 (1925), blz. 67.
In het verslag van de kerkvisitatie van 7 oktober 1673 worden ook de plaatsen van de altaren aangegeven: aan de evangeliekant bevinden zich de altaren van O.L.V., Catharina en Mathias; in de sacristie is een nieuw altaar gewijd aan de H. Agatha, terwijl de plaats van het H. Kruisaltaar niet wordt vermeld. Zie J. Habets, Geschiedenis van het tegenwoordig bisdom Roermond en van de bisdommen die het in deze gewesten zijn voorafgegaan, dl 3, Roermond 1892, blz. 368.

2. E. Eichmann und K. Mörsdorf, *Kirchenrecht*, Band II, Paderborn 1958, blz. 417.
3. G. Juten, a.w., blz. 31-32.
4. G. Juten, a.w., blz. 67.
5. J. Habets, *Bisdome Roermond*, blz. 368: „clericus studiosus philosophiae”.
6. W. Plöchl, *Geschichte des Kirchenrechts*, Band II, Wien-München 1955, blz. 464.
7. E. Eichmann und K. Mörsdorf, a.w., blz. 441-442.
8. R. Post, *Kerkelijke verhoudingen in Nederland vóór de Reformatie*, Utrecht-Antwerpen 1954, blz. 81. De vervanger ontvangt dan een passend deel van het beneficie.
9. W. Plöchl, a.w., blz. 364-365.
10. E. Eichmann und K. Mörsdorf, a.w., blz. 420.
11. E. Eichmann und K. Mörsdorf, a.w., blz. 438.
12. G. Juten, a.w., blz. 67.
13. L. van Hommerich en F. Welters, *Gedenboek Voerendaal*, Heerlen 1949, blz. 75-103. Op blz. 81 staat een drukfout: Martae i.p.v. Mariae.
14. J. Habets, *De leenen van Valkenburg*, in: *PSHAL* 22 (1885), blz. 188-190.
15. Habets omschrijft de goederen van Puth als bestaande uit huis, hof, molen en land- etc. goederen, groot 46 bunder.
16. J. Habets, *De leenen van Valkenburg*, blz. 191.
17. Een overzicht van de goederen van de laathof Puth uit 1559 is te vinden bij P. Habets, *Laathoven te Voerendaal in het algemeen en enige bijzonderheden over de laathof Puth*, in: *LvH* 15 (1965), blz. 62.
18. RAL, *Archief van het bisdom Roermond*, portefeuille 128. Acte van 10 augustus 1641.
19. P. van den Baar e.a., *De bisschopszetel van Roermond van 1559 tot 1801*, in: *Limburgs Verleden*, dl II, Maastricht 1967, blz. 615 en 649.
20. A. Schillings, *La matricule de l'Université de Louvain libri intitulatum*, t. V, Bruxelles 1962, blz. 365.
21. A. Corten, *Enige aantekeningen betreffende de Hoensbroekse familie Weustenraedt*, in: *De Limburgse Leeuw*, 5 (1956-57), blz. 15-17.
22. Gerard Weustenraedt werd op 23 maart 1632 in Voerendaal gedoopt als zoon van Gerard (op 20 maart overleden) en Barbara van Nierbeek. A. Corten, a.w., blz. 15-17. Gerard werd in 1660 vice-pastoor van Wylre onder pastoor Pyrensis en volgde deze in 1663 op. Hij overleed op 15 april 1673 te Wylre. Zie H. Blezer e.a. (samenstellers), *Wielder Wylre Wijlre tot 31-12-1981*, Voerendaal 1982, blz. 180.
23. J. Habets, *Bisdome Roermond*, blz. 11.
24. Naspeuringen in het archief van het leenhof van Valkenburg, dat in het Rijksarchief Limburg berust, leverde niets op.
25. RAL, *Archief van het officialaat van het bisdom Roermond*, no. 4, *Protocollum curiae episcopalis 1657—1662*.
26. J. Habets, *Bisdome Roermond*, blz. 8.
27. RAL, *Archief van het bisdom Roermond*, portef. 128.
28. Met „kettters” bedoelt Schellinx de Staatse overheid. In deze tijd toen nog druk werd onderhandeld over de verdeling van de Landen van Overmaas behoorde Voerendaal tot de schepenbank van Heerlen en was Staats. Vgl. J. Haas, *De verdeling van de landen van Overmaas 1644-1662*, Assen 1978, blz. 158-240.
29. Hoe lang hij deze functie heeft bekleed is niet bekend. Uit het visitatieverslag van 1673 blijkt dat Henricus Bormans van Maastricht rector is van het O-I-V-altaar. Mathias Weustenraedt is dan rector van het altaar van de H. Agatha. J. Habets, *Bisdome Roermond*, blz. 368.

Pancratiusbank Heerlen 75 jaar

De Pancratiusbank viert dit jaar haar vijfenzeventigjarig bestaan. Buiten de viering van dit luisterrijk jubileum is er alle reden om een terugblik te werpen op het ontstaan van de bank en de groei die zij heeft doorgemaakt. Driekwart eeuw heeft zij niet alleen haar eigen positie weten te handhaven en uit te bouwen tot een financieel krachtige regionale bank maar tevens heeft zij door haar opdracht de spaarzin te bevorderen in belangrijke mate bijgedragen aan de ontwikkeling van de voormalige mijnstreek.

Onder welke omstandigheden wordt een bank vijfenzeventig jaar? Het kan niet anders of driekwart eeuw spaarbank zijn steunt naast de bereidheid van bestuur, directie en medewerkers om zich optimaal in te zetten voor de goede zaak, op het leveren van prestaties en op vakbekwaamheid. Toch heeft de bank in de loop van de jaren heel wat teleurstellingen en tegenslagen moeten incasseren. Vooral in de eerste periode van haar bestaan was er sprake van tegenspoed. Daarna kwamen de crisisjaren 1930—1936. Hoe het allemaal is begonnen vindt u hieronder vermeld.

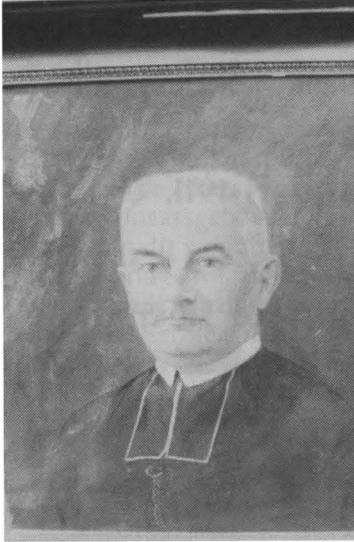
Als we teruggaan naar de jaren rond de eeuwwisseling treffen we in Zuid-Limburg een bevolking aan die voor het grootste deel haar broodwinning in de landbouw vond. De werkgelegenheid was niet bijster groot. De onbetekenende industrie bood slechts weinig arbeidsplaatsen. Veel bewoners van Brunssum, Schinveld en gezinnen afkomstig uit het zuid-oosten van Limburg uit de plaatsen Bocholtz, Simpelveld, Mechelen, Wylré en Gulpen trokken naar Aken als brikkenbakker, landbouw- of fabrieksarbeider. Hele gezinnen bleven maanden aan één stuk weg. Voordat men in het voorjaar vertrok werden de ramen van woningen dichtgetimmerd. Het hele hebben en houden werd in plunjezakken en kussenslopen bijeengestopt en vervolgens trokken deze „brikkebekkesj” in een grote stoet richting Duitsland. Voor de mensen in Kerkrade en Heerlen gold het zoeken van werk over de landsgrenzen in mindere mate. Zij leefden in een overgangsfase van landbouw-naar mijn-industriegebied.

In het hierna volgende gedicht van Christine de Hesselle, een oudere zuster van de toenmalige burgemeester van Heerlen: Karel de Hesselle, wordt de gemoedelijke sfeer van oud-Heerlen geschetst. De jeugd van Heerlen begreep echter haar tijd en zag in de vestiging van de mijnindustrie, de aanleg van een spoorweg en de aanleg van de tramverbinding Heerlen - Valkenburg (6e couplet) de voorboden van een betere en gelukkige toekomst. Typerend voor die tijd was wel het gebruik van de Duitse taal. Christine de Hesselle heeft het gedicht in keurig Gotisch-Duits lettertype geschreven. In 1852 te Heerlen geboren, stond zij midden in de overgangstijd van de plaatselijke verhoudingen. Er werd in het Duits gepreekt en in de catechismuslessen werd de Keulse catechismus als kerkboek ge-

bruikt. Programma's van toneeluitvoeringen waren meestal in het Duits gesteld. Even algemeen was het gebruik van Duits geld en het weinige „Hollandse” geld werd zuinig gespaard voor treinreizen, om de belastingen te betalen en om postzegels te kopen.

Het industriële zwaartepunt kwam langzamerhand in de mijnstreek te liggen. Op 31 december 1910 had Kerkrade 16.623, Heerlen 12.098, Brunssum 1.503 en Hoensbroek 1.642 inwoners. De schoorstenen van de Oranje-Nassau Mijn I in Heerlen rookten sedert 1907 en door de opkomst van andere mijnen waren niet meer voldoende arbeidskrachten ter plaatse of in de omgeving te vinden. Hierdoor werden grote groepen buitenlanders naar Zuid-Limburg gelokt, aangetrokken door de nieuwe werkgelegenheid en de hoge beloning. Typische mijnwerkerskolonies als „Schaesbergerweg”, „Morgenster” en „Musschemig” zijn zo ontstaan. Het Sociaal Historisch Centrum voor Limburg weet ons hierover te melden dat de woninghuren in de mijnstreek varieerden van 12 tot 15 gulden per maand. In de „kolonieën” betaalde men f. 7,50 tot f. 8,50 per maand. De lonen van de bovengrondse arbeiders op de mijn schommelden tussen f. 1,60 en f. 2,30 per dag. De ondergronders verdienden f. 2,20 tot f. 2,90 per dienst. Buiten de mijnindustrie verdienden handlangers 18 tot 20 cent per uur en de meeste vaklieden 18 tot 24 cent per uur. In dat Heerlen van 1910 werden in het kort tevoren gebouwde R.K. Patronaat aan de Nobelstraat — daar waar nu het Pancratius Centrum is gevestigd — de eerste besprekingen gehouden, die hebben geleid tot de oprichting van een spaarbank. Het idee hiervoor was feitelijk uitgegaan van de toen nog jonge kapelaan P.P.J. Nicolaye. Op een vergadering van de destijds bloeiende „Vereniging voor Geloof en Wetenschap” stelde hij dat er nodig hervormingen moesten plaatsvinden op economisch, sociaal en cultureel gebied. Deze kapelaan was iemand met een brede blik op de toekomst, die tijdig inzag dat een zich zo snel en sterk ontwikkelende gemeente als Heerlen een spaarbank nodig had. Wat goed is komt snel zegt men wel eens, maar dat deze kapelaan, later deken van Heerlen en kanunnik van het kathedraal kapittel, organisatorische talenten had stond voor velen al lang vast. Geen wonder dan ook dat hij vele jaren later in een bestuursvergadering door de voorzitter „Devader van de spaarbank” werdgenoemd.

Samen met de heren Meuwissen en Ruemkens ontwierp hij de statuten, die op 22 augustus 1910 in de Schelmentoren naast de Pancratiuskerk, de bakermat van alle destijds opgerichte Katholieke Verenigingen, aan de aanwezigen ter beoordeling werden voorgelegd. In zijn inleiding van het eerste notulenboek omschreef de secretaris, voordat hij aan zijn verslag begon, wat de initiatiefnemers van een spaarbank motiveerde. „Reeds sedert geruimen tijd werd in de Katholieke Sociale Actie door eenige Heeren der Parochie nl. den Hooogerwaarde Heer Deken A. Brewers, de Weleerwaarde Heeren Nicolaye, Erens en Van Houdt en de Heeren Meuwissen, Ruemkens,

*Deken J. Nicolaye
(geschilderd door Windhausen).*

Emonds en Kusters het plan overwogen in Heerlen een Roomsch Katholieke Spaarbank op te richten. Het nut eener dergelijke instelling zou tweeledig zijn: in de eerste plaats zou de spaarzaamheid worden aangekweekt en bevorderd; op de tweede plaats zou winst worden gemaakt, die kan worden aangewend tot het steunen van goede instellingen ten bate der bevolking. Voortdurend moet thans, zoo overwoogen, bij de parochianen worden aangeklopt om geldelijke steun, teneinde het een of ander werk tot stand te kunnen brengen; dit werkt beslist belemmerend en zou vermeden kunnen worden door aanwending van de winsten eener spaarbank. Immers op deze wijze draagt elke inlegger ongemerkt het zijne bij aan de vorming van een surplus,

dat voor allerlei goede sociale doeleinden kan worden gebruikt. Men besloot dan ook zoo spoedig mogelijk eenige tientallen ingezetenen in een vergadering bijeen te brengen, teneinde tot de oprichting eener spaarbank te geraken ...”

In een op 26 augustus daaropvolgend gehouden vergadering werden na een breedvoerige discussie de statuten definitief vastgesteld. Voorts werd een bestuur gekozen dat zorgde voor de aanvraag van een koninklijke goedkeuring van de statuten. Er werd een commissie in het leven geroepen die belast werd met de samenstelling van een huishoudelijk reglement en de regeling van de administratie. Er werd onderhandeld over de plaats waar de spaarbank gehuisvest diende te worden. En nadat deken Brewers alle leden van de vereniging in een laatste vergadering op 17 november 1910 nog eens had aangespoord „tot medewerking zoo door woord als door daad, zoowel financieel als moreel” vond op Driekoningendag 6 januari 1911 in een van de lokalen van het Patronaat aan de Nobelstraat de officiële opening plaats van de Roomsch Katholieke Spaarbank „St. Pancratius”.

Aan het einde van het eerste boekingsjaar kon het bestuur tevreden terugkijken op de eerste behaalde resultaten. De 395 ingeschreven spaarders hadden tezamen een totaalbedrag van 103.000 ingelegd. Vanaf het eerste bestaansjaar van de bank tot op heden is het obligo blijven stijgen, al maken de jaren 1935, 1939, 1940, 1946 en 1951 om uiteenlopende redenen een uitzondering hierop. Het heeft nochtans 10 jaar geduurd, vooraleer het eerste

OPENING

Roomsche Katholieke Spaarbank „St. Pancratius”

HEERLEN,

op Zondag 8 Januari 1911,

van 10 tot 12 uur voormiddags,

in een der beneden-lokalen van het

R. K. Patronaatsgebouw te Heerlen.

Vervolgens zitting **ieder**en Zondag op gemelde uren en plaats.

Op veelvuldig verlangen worden ook zittagen **in de week** gehouden.

Bij voldoende deelname zullen **dagelijks** gelden in ontvangst genomen en terugbetaald worden.

Iedereen, dus onverschillig wie, kan inlegger zijn.

De inleggers moeten bij den **eersten inleg** opgeven **naam, voornamen, beroep, datum** en **plaats van geboorte** en **woonplaats**.

Inlagen van af één gulden **tot elk bedrag** zijn rentegevend.

RENTEVERGOEDING

3%

per jaar, gelijkstaande met $12\frac{1}{2}$ cent per halve maand van iedere 100 gulden.

Stipte geheimhouding.

Gemakkelijke terugbetaling.

De eventueele winsten worden ingevolge de Statuten,
goedgekeurd bij Koninklijk Besluit van 10 October 1910, N° 58,
bested voor een

Goed doel.

De werkzaamheden worden **gratis** verricht.

Algemeene voorzitter,

A. BREWERS, Pastoor-Deken, Heerlen.

HET BESTUUR :

De Directie :

J. RUEMKENS, Voorzitter.
J. EMONDS, Onder-voorzitter.
W. JACOBS, Secretaris.
M. KUSTERS, Penningmeester.
J. DOLMANS, Lid.

De Raad van Toezicht :

J. MEUWISSEN, Voorzitter.
P. KOTEN, Onder-voorzitter.
L. VAN ORMELINGEN, Secretaris.
H. EYCK, Lid.
A. WIDDERSHOVEN, Lid.

Inlichtingen te bekomen op de zittagen en bij de leden der directie.

miljoen was volgeboekt. Dit gegeven zou al vlug de indruk kunnen wekken dat alles in de organisatie van een leien dakje liep, maar niets is minder waar. De spaarbank had met een aantal moeilijkheden te kampen. Op de eerste plaats lieten de huisvesting en de outillage te wensen over. Zittingen werden alleen in de voormiddag gehouden, niet in een eigen kantoor maar aan huis bij penningmeester M.J. Kusters aan de Akerstraat 66 te Heerlen en op zondag van 10-12 uur in het patronaatsgebouw. Na verloop van tijd werd gebruik gemaakt van een aan dit woonhuis gebouwd kantoortje. Dit duurde tot 1916 toen het pand Saroleastraat 17 werd aangekocht. Het verblijf aldaar was niet van lange duur want in 1917 kon het bestuur beslag leggen op het pand Saroleastraat 63-65, waarin destijds het kantoor van de Geldersche Credietvereniging was gevestigd.

De R.K. Spaarbank St. Pancratius was nog te weinig bekend onder de mensen, waarvan de meesten nog te zeer gewend waren aan de weg naar het postkantoor. Het ontbrak de bank aan doeltreffende reclame om hier iets aan te doen. Voor een plaats als Heerlen waar de migratie erg hoog lag, was het propageren van het sparen beslist een noodzakelijkheid. Verder deden zich vrij onverwachte moeilijkheden voor toen in een raadsvergadering van 13 maart 1912 het raadslid A. Scheepers met het idee kwam om een „gemeentelijke spaarbank” in het leven te roepen, omdat hij bij de oprichting van „St. Pancratius” in de gemeenteraad erop gewezen had, dat ook de gemeente gelegenheid diende te geven om spaarcenten van burgers te beleggen. Achteraf is gebleken dat dit voorstel meer met dorpspolitiek dan met een beter alternatief voor een particuliere bank te maken heeft gehad. Het onderwerp „gemeente-spaarbank” is nooit meer in de gemeenteraad ter sprake gekomen. Ondanks tegenwerking van verschillende kanten bleek de spaarbank in de loop van de jaren toch genoeg vitaliteit te bezitten om tegen alle verdrukking in verder te groeien. Rond 1922 ontstond opnieuw een precaire situatie. Een belangrijk deel van het destijds te beleggen geld pleegde men uit te zetten bij handelsbanken. De vergoeding die de handelsbanken hiervoor gaven was over het algemeen voldoende om de rente van de inleggers en de kosten van de spaarbank te dekken. Door een toestand van laagconjunctuur en algemene slapte in handel en bedrijf was de positie van vele banken zodanig kritiek geworden, dat het op grond hiervan raadzaam werd geoordeeld de tegoeden bij de handelsbanken tot een minimum te beperken en de kasgelden elders veiliger onder te brengen. In 1929 brak de economische wereldcrisis uit. Ook Nederland en onze mijnindustrie werd niets bespaard. Duizenden mijnwerkers werden ontslagen. Tussen 1931 en 1936 viel het gemiddeld aantal mijnwerkers terug van 38.000 tot 29.000. Diegenen die nog werk op de mijn konden behouden kregen weldra te horen dat wekelijks minstens één „feierschicht” — een rooster-vrije dag, die voor vele arbeidersgezinnen een belangrijke loonderving betekende — zou worden ingelegd. Veel buitenlandse

mijnwerkers van wie een groot deel tot de geregelde klanten van de spaarbank behoorde, verlieten het land. Daarnaast werd het resultaat in de jaren 1939 en 1940 duidelijk beïnvloed door politieke onzekerheden. Het inleggerstegoed liep terug met f. 350.000 oftewel 15 procent, hoewel het aantal rekeningen een stijgende lijn vertoonde.

Onmiddellijk na het uitbreken van de oorlog op 10 mei 1940 vroegen veel klanten hun spaargeld op; zoveel zelfs dat bepaald moest worden dat slechts vijftiengulden per week per spaarbankboekje mocht worden terugbetaald. Op 15 mei werden de verbindingen met „De Nederlandsche Bank” verbroken, waardoor de kantoren noodgedwongen moesten sluiten. Op 23 mei werd het contact met De Nederlandsche Bank hersteld. Een „algemeen bankmoratorium” schreef voor dat niet meer dan f. 25 per week van elk boekje mocht worden terugbetaald. Grotere bedragen kon de spaarder slechts opnemen als hij bewijsstukken kon overleggen, waaruit bleek dat hij aan bepaalde verplichtingen moest voldoen. Het gehele jaar bleef deze regeling van kracht. Het inleggerstegoed liep terug tot ongeveer 1,5 miljoen gulden. Na dit dieptepunt nam langzamerhand de inleg weer toe, omdat de mensen weinig mogelijkheden kregen om hun geld te besteden, immers de levensmiddelen waren „op de bon” en andere artikelen werden met de dag schaarser. Zo liep het obligo weer op tot bijna 4 miljoen gulden in de periode 1940-1943. Na de bevrijding van Zuid-Limburg in september 1944 bleven de economische omstandigheden betrekkelijk stabiel. Niettemin kon ondanks de geringe beleggingsmogelijkheden en het lage rendement toch telkens nog een kleine winst worden geboekt, waardoor in 1945 de algemene reserve de f. 400.000 overschreed. De spaarbank had de oorlogsjaren goed doorstaan.

Zij die zich het oude Pancratiusbankgebouw in de Saroleastraat te Heerlen voor de geest kunnen halen herinneren zich een opvallend gebouw, waar de spaarders ontvangen werden in een hal voorzien van een vijftiental oerdegelijke ruime leunstoelen. In de wachtruimte waren de loketten gescheiden door houten schotten en klapdeurtjes zodat „strikte vertrouwelijkheid” gegarandeerd kon worden. We kunnen ons nauwelijks voorstellen dat deze tijd nog niet zo lang achter ons ligt. Des te opvallender is de metamorfose die de Pancratiusbank na de tweede wereldoorlog heeft ondergaan. Dat had alles te maken met de grote veranderingen in het maatschappelijk en economisch leven in de laatste decennia. De toegenomen welvaart, de uitbreiding van de bevolking, de opkomst van de auto, was-automaat, televisie en talloze andere consumptiegoederen veranderden het financiële behoeftenpatroon ook in Zuid-Limburg. Dacht de spaarder vroeger alleen maar aan het opzij leggen van wat spaargeld voor een onzekere toekomst, de spaarder van vandaag beschikt over heel wat meer mogelijkheden om zijn geld te besteden. Tegen de achtergrond van deze ontwikkelingen is de Pancratiusbank

meegegroeid, zoals uit het onderstaande moge blijken.

Op 4 november 1971 opende Drs. F.J.W. Gijzels, burgemeester van Heerlen, het huidige bankgebouw aan de Geerstraat te Heerlen. Meer dan vijftig jaar was het hoofdkantoor gevestigd geweest in de Saroleastraat. Tot het werkterrein kon toen al de hele Mijnstreek worden gerekend. Beschikte de Pancratiusbank al over grotere kantoren in Geleen/centrum, Brunssum en Kerkrade, om de cliënten die ver van het centrum woonden van dienst te zijn werden in de gemeente Heerlen dependances geopend in de wijken Aarveld, Heerlerheide, Heerlerbaan, Molenberg, Meezenbroek en in het pand van Vroom & Dreesmann te Heerlen. Er kwamen eveneens vestigingen tot stand in Geleen/zuid, Schaesberg, Hoensbroek en Spekholzerheide, zodat het totaal aantal op 14 is gekomen.

B.A. Grothues

HEERLEN

„Wie schön war doch das alte Heerlen“
So Mutter heut noch gerne spricht,
Ohne' Grube ohne schwarze Männer,
Noch Wasserleitung oder Licht.

Wo man nur eine Sprache konnte,
Das urgemüthlich Heerler Platt,
Und jeder sich beim Namen nennte,
Für jeden einen Gruss man hat!

Wo man in seinen Mussestunden
Gemüthlich vor der Thüre sass,
Der Nachbar sich hinzugesellte,
Man schwätzte und die Zeitung las.

Und wie nobel, vornehm ist's nun worden
Man findet nur verschloss'ne Thür,
Man kann nicht mehr hinein jetzt laufen,
Hübsch schellen muss man dann zuführ.

Mit Hut und Handschuh' man spazieret,
Barhaupts zu geh'n — unmöglich jetzt.
Und selbst zur Abenddämmerungsstunde
Den hochmodernem Topf aufsetzt.

Die Post, die alte, ist verschwunden,
Knops, Cremers' Zeiten sind vorbei;
Man hat ja Auto's jetzt und Bahnen,
Und bald noch kommt der Tram dabei.

Si spricht wohl Mutter und auch and're
Die noch die alte Zeit begrüsst,
Doch wir, wir Jungen, denken anders,
Wir lieben Heerlen wie es ist.

Register op de inhoud van de jaargang 1985

Aflevering 1, januari/maart

- Het Land van Herle jubileert (redactie)	1
- De omslag van ons tijdschrift 1951-1985 (door M. A. van der Wijst)	2
- Adel en bastaardij (door J. Crott)	6
- 1785: Schaesberg van Oostenrijks tot Staats (door J. Jamar)	9
- Hebben de bokkerijdersbenden wel bestaan? (door L. Augustus)	14
- Berichten	20

Aflevering 2, april/juni

- Raadsels rond een foto. Station Heerlen of Kerkrade? (door J. T. J. Jamar)	25
- Een excursie naar elf monumenten in het Land van Herle (door M. A. van der Wijst)	31
- Adel en bastaardij (vervolg). Het geslacht van Schaesberg (door J. Crott)	33
- Hebben de bokkerijdersbenden wel bestaan? (vervolg) (door L. Augustus)	36
- Oudheidkundig onderzoek op en bij het Zwarte Veldje te Heerlen (door J. K. Gielen)	45
- Een St. Jochems-Kermis in Heerlen in 1913 (door J. Engelen)	47
- Berichten	51

Aflevering 3, juli/september

- Kassteelnamen uit het gebied van Terworm (door W. J. Krüll)	53
- Over kastelen gesproken (door A. Corten)	63
- Hebben de bokkerijdersbenden wel bestaan? (slot) (door L. Augustus)	67
- Adel en bastaardij (slot) Het geslacht Hoën, later van Hoënsbroeck Het geslacht Huyn van Amstenrade (door J. Crott)	76
- Een merkwaardige vondst in het archief (door R. Braad)	78
- Berichten	80

Aflevering 4, oktober/december

- Voorwoord (door J.A.M. Reijnen, burgemeester van Heerlen)	81
- Lijst van gebruikte afkortingen	82
- Topografie van Heerlen rond 1896 (met losse kaart) (door J. Jamar)	83
- Frans Erens, zijn afstamming en geboortehuis (door H.M.H. Goossens)	97
- De Sint Pancratiuskerk te Heerlen in Cahier No. 12 van P. Peters (door P.G.J. Post)	105
- Een kijkje in enkele boerenbedrijven in Hoënsbroeck omstreeks 1835 (door M.A. van der Wijst)	123

- De luiklokken van de abdij Rolduc (door L. Augustus)	137
- Een beëdigd priester in de Franse tijd (door W. Munier)	151
- Heerlense prentbriefkaarten in historisch perspectief (door J.P.J. Engelen)	175
- Notities omtrent Strijthagen, 15de - 16de eeuw (door E. Ramakers)	181
- Sporen van katholieke herleving in Simpelveld in het begin van de 17de eeuw (door J. Souren)	197
- Oud-Heerlen familiaal Heerlense families in de 16de eeuw (door Jos Crott)	205
- Kasteel Puth en een altaarbeneficiekwestie in Voerendaal (1658) (door H.J.M. Franssen)	221
- Pancratiusbank Heerlen 75 jaar (door B.A. Grothues)	229

INHOUD:

- Voorwoord	81
(door J.A.M. Reijnen, burgemeester van Heerlen)	
- Lijst van gebruikte afkortingen	82
- Topografie van Heerlen rond 1896 (met losse kaart)	83
(door J. Jamar)	
- Frans Erens, zijn afstamming en geboortehuis	97
(door H.M.H. Goossens)	
- De Sint Pancratiuskerk te Heerlen in Cahier No. 12 van P. Peters	105
(door P.G.J. Post)	
- Een kijkje in enkele boerenbedrijven in Hoensbroek omstreeks 1835	123
(door M.A. van der Wijst)	
- De luiklokken van de abdij Rolduc	137
(door L. Augustus)	
- Een beëdigd priester in de Franse tijd	151
(door W. Munier)	
- Heerlense prentbriefkaarten in historisch perspectief	175
(door J.P.J. Engelen)	
- Notities omtrent Strijthagen, 15de - 16de eeuw	181
(door E. Ramakers)	
- Sporen van katholieke herleving in Simpelveld in het begin van de 17de eeuw	197
(door J. Souren)	
- Oud-Heerlen familiaal Heerlense families in de 16de eeuw	205
(door Jos Crott)	
- Kasteel Puth en een altaarbeneficiekwestie in Voerendaal (1658)	221
(door H.J.M. Franssen)	
- Pancratiusbank Heerlen 75 jaar	229
(door B.A. Grothues)	